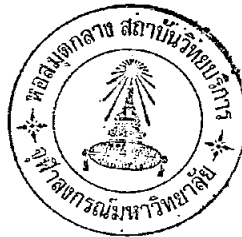

ห้องสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย

นางพิมพ์ศิลป์ วัชณะพงศ์

~~“This document is the property of the Thailand Information Center (TIC), Chulalongkorn University and is to be returned within two weeks to the Thailand Information Center, Ratasart Building, Chulalongkorn University”~~

003462

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๕๑๓

I15805530

Scientific and Technological Libraries in Thailand

Mrs. Piboonsin Wattanapongse

A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Library Science

Graduate School

Chulalongkorn University

1974

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

สมาน วนวิท.

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

สุวิมล อัมพวน

ประธานกรรมการ

ดร. สุวิมล

กรรมการ

ดร. อัมพวน

กรรมการ

อาจารย์ควบคุมการวิจัย อาจารย์อู่ทัย ทศิยะ โพร

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : หอสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย

ชื่อ : นางพิมพ์ศิลป์ วัฒนะพงศ์ แผนกวิชา บรรณารักษศาสตร์

ปีการศึกษา : ๒๕๑๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาและรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดตั้ง การดำเนินงาน การบริหาร และบริการของหอสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย (๒) เพื่อค้นคว้าหาวิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ และ (๓) เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในอันที่จะส่งเสริมกันค้นคว้าและดำเนินการวิจัยให้ได้รับประโยชน์ในการใช้หอสมุดคานนี้ให้มากที่สุด

วิธีที่ใช้ในการวิจัยคือ (๑) ค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดเฉพาะคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (๒) สํารวจหอสมุดโดยส่งแบบสอบถามบรรณารักษหอสมุดคานนี้ ๕๑ แห่ง และได้รับตอบทั้งหมด (๓) สัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินและบริหารงาน รวมทั้งบรรณารักษหอสมุดด้วย

ผลของการค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

หอสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย สังกัดตามหน่วยงานต่าง ๆ ๖ ประเภทคือ หอสมุดคณะในมหาวิทยาลัย หน่วยราชการ ศูนย์เอกสาร รัฐวิสาหกิจ บริษัท และองค์การระหว่างประเทศ

หอสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกประเภทมีปัญหาในเรื่องฐานะของหอสมุด เนื่องจากมีฐานะเป็นแผนกหรือเทียบเท่า ทำให้มีปัญหาเรื่องงบประมาณ กล่าวคือ หอสมุดร้อยละ ๕๕.๖๓ ใ้รับงบประมาณไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานหอสมุด เป็นผลให้เกิดความขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในทุกระดับ ขาดอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ เอกสารและ

สิ่งพิมพ์ไม่เพียงพอ ในส่วนที่เกี่ยวกับอาคารห้องสมุดนั้น ปรากฏว่าร้อยละ ๔.๘๐ มีอาคารเป็นเอกเทศ ที่เหลือร้อยละ ๙๕.๒๐ อาคารห้องสมุดไม่เป็นเอกเทศ ส่วนใหญ่เป็นห้องเดี่ยวหรือหลายห้องของหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ห้องสมุดร้อยละ ๖๔.๗๑ มีปัญหาค่านครุภัณฑ์ คือมีที่นั่งอ่านและชั้นวางหนังสือไม่เพียงพอ ในการให้บริการนั้น ห้องสมุดร้อยละ ๘๘.๒๔ มีบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ร้อยละ ๖๔.๗๑ มีบริการยืมระหว่างห้องสมุด มีเพียงร้อยละ ๓.๙๒ เท่านั้นที่มีบริการแปล ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงมีเฉพาะบริการให้ยืมเท่านั้น ห้องสมุดร้อยละ ๔๕.๑๐ ให้บริการเฉพาะบุคคลในสังกัด เพียงร้อยละ ๑๗.๖๕ ที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปด้วย

ห้องสมุดประเภทศูนย์เอกสารประสบปัญหาต่าง ๆ น้อยที่สุด โดยเฉพาะศูนย์บริการเอกสารการวิจัย มีหนังสือและเอกสารต่าง ๆ เพียงพอที่จะบริการแก่นักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย และรวมทั้งประชาชนทั่วไป บริการพิเศษมีหลายประเภท เช่น บริการแปล บริการค้นหาเอกสารและบริการทางคานบรรณานุกรม เป็นต้น จึงนับว่าเป็นห้องสมุดวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ส่วนห้องสมุดประเภทมหาวิทยาลัยไม่มีปัญหาในเรื่องอาคารสถานที่ แต่มีปัญหาคานบรรณารักษ์ เพราะห้องสมุดคณะส่วนใหญ่มีอาจารย์เป็นบรรณารักษ์ ต้องทำงานทั้งทางคานห้องสมุดและสอนหนังสือ จึงไม่สามารถบริหารงานห้องสมุดได้เต็มที่ ส่วนห้องสมุดรัฐวิสาหกิจและบริษัท ไม่มีปัญหาคานงบประมาณ แต่อาคารห้องสมุดมีที่ตั้งไม่เหมาะสม ห้องสมุดของหน่วยราชการประสบปัญหาทุก ๆ คาน ทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคคลากร และเอกสารสิ่งพิมพ์

การที่ห้องสมุดเฉพาะมีปัญหาทั้งทางคานเทคนิคและบริการ เพราะฐานะของห้องสมุดไม่เป็นหน่วยงานอิสระ นอกจากนี้ห้องสมุดแต่ละแห่งต่างมีนโยบายในการดำเนินงานเป็นเอกเทศ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีน้อย

ข้อเสนอแนะคือ ๑) ห้องสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควรมีฐานะเป็นหน่วยงานอิสระ ขึ้นตรงต่อผู้บริหารระดับสูงสุด ถ้าเป็นห้องสมุดกรม ควรมีฐานะเป็นกอง เพราะเมื่อห้องสมุดเป็นหน่วยงานที่ใหญ่ขึ้น เงินงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ก็เพิ่มขึ้นด้วย ทำให้ห้องสมุดสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ๒) สถานที่ตั้งห้องสมุดควรอยู่ที่ไปมาได้สะดวก และควรจัดให้มีอุปกรณ์สำหรับให้ความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้ ๓) ห้องสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควรมีความร่วมมือซึ่งกันและกันในการปรับปรุงบริการ และงานเทคนิคของห้องสมุด

เช่น แต่ละแห่งเก็บหนังสือวิทยาศาสตร์และเทคนิคเฉพาะด้าน ให้มีการเชื่อมโยงห้องสมุด
ร่วมกันทำสหบัตร และบรรณนิคมบทความ ๔) ควรจัดตั้งชมรมหรือสมาคมห้องสมุดเฉพาะใน
ประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน ๕) ควรมีกฎหมายห้องสมุด เพื่อว่าห้องสมุดที่
ได้รับการจัดตั้งจะได้มีฐานะทางกฎหมาย และได้รับเงินอุดหนุนในการดำเนินงาน และ ๖) ควร
ปรับปรุงมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เพื่อใช้เป็นมาตรการ
ในการปรับปรุงกิจกรรมห้องสมุดประเภทนี้ต่อไป.

Thesis title : Scientific and Technological Libraries in Thailand
Name : Mrs. Piboonsin Watanapongse Department of
Library Science
Academic Year : 1973

ABSTRACT

The objective of this thesis is threefold; first, to study the problems in the organization, administration and services of scientific and technological libraries in Thailand, secondly, to suggest suitable solutions to those problems; and thirdly, to promote co-operation among the libraries so that researchers can get full advantages from them.

The methods used in this research are:

(1) documentary research through books, periodicals and other printed materials concerning scientific and technological libraries both in Thai and in foreign languages,

(2) survey by sending questionnaires to fifty-one scientific and technological libraries; all questionnaires returned,

(3) interviews with librarians and people concerned with the administration of scientific and technological libraries.

Research results are as follows:

Scientific and technological libraries in Thailand are under six different organizations: universities, government offices, documentation centers, government enterprises, business corporations and international organizations.

The status of almost all scientific and technological libraries is equivalent to a section which causes many problems. Of these libraries, 68.63 per cent do not receive sufficient budget which results in a lack of library staff, facilities and library collection. Only 9.8 per cent have their own buildings. The rest are installed in their mother institution building. Besides, 64.71 per cent are short of library equipment; for example, they do not have enough bookshelves and seats. As for services, 88.24 per cent can provide reference service; 64.71 per cent have interlibrary loan service, and 3.92 per cent have translation service. Only circulation service is rendered in most libraries. 45.10 per cent are available exclusively to people who work in that particular organization. Only 17.65 per cent give services to the general public as well.

Documentation centers meet with less problems. The Thai National Documentation Center has adequate books and other printed materials for the use of scientists, researchers and the general public. This center offers various special services, such as translation, document procurement, and bibliographic service. As for university libraries, there is no problem in buildings and location. However, in most faculty libraries, lecturers act as librarians along with their teaching, consequently they cannot be devoted to the library. The government enterprise libraries and business corporation libraries do not have financial problems but they do not have suitable locations. Government office libraries have problems in budget, library staff and library collection.

Scientific and technological libraries in Thailand face both technical and service problems because they are not independent units. Moreover, their isolation results in little cooperation among them.

Suggested solutions are:

(1) A scientific and technological library should be an independent unit working directly under high-level administration. A governmental department library should have the status of a division. When a library has a higher status, the budget and the library staff will increase accordingly which will enable the library to be more efficient.

(2) The library should be in a suitable location. Library facilities should be amply provided.

(3) Scientific and technological libraries should co-operate among themselves to improve their services and other technical processes. For example, libraries specializing in certain subjects should have the following services: union-cataloging, indexing and inter-library loan.

(4) A scientific and technological library association should be set up as the co-operation center for all scientific and technological libraries.

(5) There should be legislation to grant all these libraries legal standing and funds.

(6) The library standard should be readjusted to suit the present condition and to be the standard for improving scientific and technological libraries in the future.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลืออย่างค้ำจุนจากคณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ ซึ่งมี ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ เป็นประธาน อาจารย์ อุทัย ทุติยะโพธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ อาจารย์ ฑรณา สมบูรณ์กุล กรรมการ และในฐานะผู้บังคับบัญชา ซึ่งให้การสนับสนุนงานการศึกษาแก่ผู้เขียนตลอดมา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณบรรณารักษ์ของสมุดทุกแห่ง ที่ได้เลือกทำการวิจัย ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือในการกรอกแบบสอบถาม และส่งคืนไปให้ด้วยความเรียบร้อย ในส่วนที่เกี่ยวข้องสถิติของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความช่วยเหลืออย่างค้ำจุนจาก คุณนันทนา พุทธิกร คุณไพฑูรย์ รอควินิจ คุณไพลิน ไชยเสนะ สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ คุณพรทิพย์ วัฒนสุวกุล คุณศรีอุทัย เศรษฐพานิชย์ คุณภาววรรณ หมอกยา คุณเกื้อกุล วิชชจุฑากุล และคุณวันทนี วานิชะพันธ์ ผู้มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี.

พินุลศิริป์ วัฒนะพงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
กิตติกรรมประกาศ	ญ
รายการตารางประกอบ	ท
รายการแผนภูมิประกอบ	ถ
บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา	๑
ความมุ่งหมายของการศึกษา	๒
ขอบเขตของการศึกษา	๒
วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
การสำรวจรายงานอื่นที่เกี่ยวข้อง	๔
บทที่	
๑ การบริหารและการดำเนินงานห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในสหรัฐอเมริกา	๕
ความหมาย	๑๐
จุดประสงค์	๑๕
หน้าที่	๑๖
ความเป็นมา และประเภทของห้องสมุดเฉพาะ ในอเมริกา	๑๗

"This document is the property of the Thailand Information Center (TIC), Chulalongkorn University and is to be returned within two weeks to the Thailand Information Center, Ratasart Building ๑, Chulalongkorn University"

สารบัญ

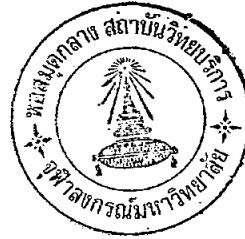
บทที่

หน้า

มาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ	๒๕
งบประมาณ	๓๐
บุคคลากร	๓๕
อาคารสถานที่และการจัดระเบียบภายในห้องสมุด	๔๔
เอกสารและสิ่งพิมพ์	๕๐
การจัดหมวดหมู่หนังสือ	๖๑
บริการ	๘๓
ห้องสมุดและเครื่องจักรกล	๙๑
สมาคมหรือองค์การที่มีบทบาทต่อกิจการห้องสมุดเฉพาะ	
ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๙๕
๒ ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย	๑๑๑
ห้องสมุดเฉพาะประเภทมหาวิทยาลัย	๑๒๕
ห้องสมุดเฉพาะประเภทหน่วยราชการ	๑๘๐
ห้องสมุดเฉพาะประเภทศูนย์เอกสาร	๒๐๓
ห้องสมุดเฉพาะประเภทรัฐวิสาหกิจ	๒๓๐
ห้องสมุดเฉพาะประเภทบริษัท	๒๓๕
ห้องสมุดเฉพาะประเภทองค์การระหว่างประเทศ	๒๓๘
สมาคมและองค์การที่มีบทบาทต่อกิจการห้องสมุดเฉพาะ	
ในประเทศไทย	๒๔๘

สารบัญ

บทที่

หน้า

๓	สภาพและการดำเนินงานห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย	๒๒๘
	ตอนที่ ๑ - ผลการวิเคราะห์	๒๒๘
	ตอนที่ ๒ - การอภิปรายผล	๓๓๓
๔	สรุปและขอเสนอแนะ	๓๓๓
	บรรณานุกรม	๓๔๓
	ภาคผนวก	๓๕๘
	ประวัติการศึกษา	๓๖๘

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑	รายได้ของห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แบ่งตามประเภทของสมุด	๒๓๕
๒	จำนวนห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มี ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ	๒๓๖
๓	รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหางบประมาณ แบ่งตามจำนวน ห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีปัญหา	๒๓๗
๔	จำนวนเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี แบ่งตามประเภทของสมุด	๒๓๘
๕	แสดงการจำแนกห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ตามจำนวนผู้มีความรู้ด้าน บรรณารักษศาสตร์ในทุกระดับ	๒๔๐
๖	ห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีบรรณารักษ์ คุณวุฒิระดับปริญญาโท (ทางบรรณารักษศาสตร์) แบ่งตามประเภทของสมุด	๒๔๒
๗	ห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มี บรรณารักษ์คุณวุฒิระดับปริญญาตรี แบ่งตาม ประเภทของสมุด	๒๔๓
๘	ห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์ระดับต่ำกว่า ปริญญาตรี แบ่งตามประเภทของสมุด	๒๔๕
๙	จำนวนเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งไม่มีความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์ แบ่งตามประเภทของสมุด	๒๔๖

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑๐	จำนวนห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและ ไม่มีวิทยากร แบ่งตามประเภทห้องสมุด	๒๘๗
๑๑	จำนวนห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและ ไม่มีคณะกรรมการห้องสมุด	๒๘๘
๑๒	จำนวนห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมี คณะกรรมการห้องสมุดทำหน้าที่ต่าง ๆ แบ่งตาม ประเภทห้องสมุด	๒๙๐
๑๓	จำนวนห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ไม่มี และมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่	๒๙๑
๑๔	ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แบ่งตามประเภท ห้องสมุด	๒๙๒
๑๕	จำนวนห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มี อาคาร เป็นเอกเทศและไม่เป็นเอกเทศ แบ่งตาม ประเภทห้องสมุด	๒๙๔
๑๖	ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและไม่มี ปัญหาเกี่ยวกับอาคารห้องสมุด แบ่งตามประเภท ห้องสมุด	๒๙๕
๑๗	ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แบ่งตาม ชนิดของโต๊ะเก้าอี้ แยกตามประเภทห้องสมุด	๒๙๗
๑๘	ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แบ่งตาม จำนวนโต๊ะเก้าอี้ชนิดนั่ง ๑ คน แยกตามประเภทห้องสมุด	๒๙๘

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑๘	จำนวนห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและไม่มี คู่มือรายการ แบ่งตามประเภทห้องสมุด	๒๙๘
๒๐	ห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและไม่มี คู่มือสาร แบ่งตามประเภทห้องสมุด	๓๐๐
๒๑	จำนวนห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและไม่มี กระดานป้ายจัดนิทรรศการ	๓๐๑
๒๒	ห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและไม่มี รถเข็นใช้ แบ่งตามประเภทห้องสมุด	๓๐๓
๒๓	ลักษณะของชั้นที่ใ้วางหนังสือในห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี แบ่งตามประเภทห้องสมุด	๓๐๔
๒๔	จำนวนห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีและ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับครุภัณฑ์และอุปกรณ์ แบ่งตาม ประเภทห้องสมุด	๓๐๕
๒๕	ปัญหาต่าง ๆ ของห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี เกี่ยวกับครุภัณฑ์และอุปกรณ์ แบ่ง ตามประเภทห้องสมุด	๓๐๖
๒๖	การจำแนกห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามจำนวนหนังสือภาษาไทย	๓๐๗
๒๗	การจำแนกห้องสมุดค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามจำนวนหนังสือภาษาอังกฤษ	๓๐๘
๒๘	การจำแนกห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามจำนวนวารสารภาษาไทย	๓๑๐

รายการตารางประกอบ

ตารางที่

หน้า

๓๙	แสดงระยะเวลาให้บริการของห้องสมุดคณ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำแนกตาม ประเภทห้องสมุด	๓๒๕
๔๐	แสดงระยะเวลาให้บริการของห้องสมุดคณ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในวันราชการ จำแนกตามประเภทห้องสมุด	๓๒๖
๔๑	จำนวนชั่วโมงโดยเฉลี่ยในการให้บริการของห้องสมุด คณวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แยกตาม ประเภทห้องสมุด	๓๒๗
๔๒	แสดงบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดคณวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี	๓๒๘
๔๓	จำนวนห้องสมุดคณวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีและ ไม่มีปัญหาในการบริหาร	๓๓๐
๔๔	ผู้ใช้ห้องสมุดคณวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๓๓๑
๔๕	ผู้มีสิทธิยืมหนังสือจากห้องสมุดคณวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี	๓๓๒

รายการแผนภูมิประกอบ

หน้า

แผนภูมิแสดงการแบ่งหน่วยงานของห้องสมุดสถาบัน

เทคโนโลยีแห่งเอเชีย ๑๗๑

แผนภูมิแสดงการแบ่งส่วนราชการของศูนย์บริการเอกสารการ

วิจัย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๖ ๒๐๕

แผนภูมิแสดงการแบ่งส่วนราชการของศูนย์เอกสาร

ทางหลวงเอเชีย ๒๒๕

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะเร่งรัดพัฒนาทางเศรษฐกิจ^๑ และในการนี้ การอุตสาหกรรมย่อมมีบทบาทสำคัญเป็นอันมาก การพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นต้องอาศัยการวิจัยและการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น ห้องสมุดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญแก่บรรดานักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก

ห้องสมุดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทยในขณะนี้มียุ่ประมาณ ๒๐ แห่ง^๒ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีประมาณสองหรือสามแห่งเท่านั้นที่อยู่ในต่างจังหวัด ในจำนวนห้องสมุดทั้งหมดนี้ มีเพียงไม่กี่แห่งที่เป็นห้องสมุดขนาดใหญ่ และมีทั้งบรรณารักษ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และมีประสบการณ์ในการดำเนินงานแบบห้องสมุดที่ทันสมัย ที่เหลือส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องเล็ก ๆ มีบรรณารักษ์ที่ขาดคุณวุฒิ และในการให้บริการก็มีขอบข่ายเฉพาะสาขาวิชาทั้งในกิจการงานและการให้บริการ ห้องสมุดทางด้านนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงที่เก็บหนังสือ เอกสาร และให้บริการเฉพาะการยืมเท่านั้น

กิจการของห้องสมุดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทยเป็นเพียงแหล่งค้นคว้าที่เล็กน้อย มีผู้คำนวณว่า "จากบรรดาเอกสาร ๑๐ รายการที่นักวิทยาศาสตร์ในประเทศไทยต้องการค้นหานั้น จะหาได้ภายในประเทศเพียง ๑ รายการเท่านั้น"^๓ จำนวนที่เหลือต้องค้นหาและขอยืมจากต่างประเทศ การที่ห้องสมุดทางด้านนี้ยังไม่สามารถสนองความ

^๑สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๘ (พระนศร ๒๕๑๕), หน้า ๕.

^๒ผลสำรวจของศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย เมื่อ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๕.

^๓ดูนุ ประภาวิวัฒน์, "การบริการเอกสารการวิจัยของประเทศไทย," วารสารห้องสมุด, ๑๐ (พฤศจิกายน-ธันวาคม), ๓๑๖.

ต้องการของผู้ใช้อย่างเพียงพอ จึงเป็นอุปสรรคต่อการวิจัยและการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เป็นอันมาก

เนื่องจากกิจการห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่ได้มีผู้วิจัยมาก่อน ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ตลอดจนการดำเนินการ การให้บริการของห้องสมุดทางด้านนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก จะทำให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ สามารถนำข้อบกพร่องมาแก้ไขได้ และในส่วนที่ศึกษาอาจนำมาดำเนินการให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างห้องสมุดประเภทนี้ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า จึงนับว่าเป็นเรื่องที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษา

ในการเขียนวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย" นี้ มีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการ

ประการแรก เพื่อศึกษาและรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดตั้ง การดำเนินงาน การบริหาร และบริการของห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย ตลอดจนปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้

ประการที่สอง เพื่อค้นคว้าหาวิธีให้ห้องสมุดเหล่านี้สามารถจัดปัญหา อันเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

และประการสุดท้าย เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในอันที่จะส่งเสริมนักค้นคว้าและนักวิจัยให้ได้รับประโยชน์ในการใช้ห้องสมุดด้านนี้ให้มากที่สุด

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย รวมทั้งสิ้น ๕๑ แห่ง เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัย ๒๖ แห่ง ห้องสมุดของหน่วย

ราชการ ๑๗ แห่ง ศูนย์เอกสาร ๒ แห่ง ห้องสมุดของรัฐวิสาหกิจ ๒ แห่ง บริษัท ๑ แห่ง และ
 ห้องสมุดองค์การระหว่างประเทศ ๓ แห่ง ในส่วนที่กล่าวถึงพัฒนาการของห้องสมุดมหาวิทยาลัย
 จะไม่รวมห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัย
 เชียงใหม่ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดศิริราช ห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์ และห้องสมุดคณะอายุร
 ศาสตร์ เซตรอน เนื่องจากได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดเหล่านี้แล้ว สำหรับห้องสมุดของหน่วย
 ราชการ ได้กล่าวถึงประวัติและพัฒนาการของห้องสมุดเหล่านี้เพียง ๕ แห่ง ที่เหลือ นอกนั้นมิได้
 นำมากล่าว เพราะกิจการของห้องสมุดหลายแห่งมีสภาพเป็นที่เก็บหนังสือเท่านั้น และบางแห่ง
 กำลังเริ่มกิจการใหม่ ยังขาดทั้งบุคคลากรและสิ่งพิมพ์

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยเรื่องนี้ ได้นำข้อมูลที่ไ้จากการส่งแบบสอบถามทั้ง ๕๑
 แห่งมาศึกษาปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพการบริหาร การดำเนินงาน ตลอดจน
 ปัญหาโดยทั่วไปของห้องสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ในส่วนที่กล่าวถึงห้องสมุดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในต่างประเทศ จะทำการศึกษา
 ห้องสมุดที่เป็นมาตรฐานในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากกิจการคานห้องสมุด
 เฉพาะในประเทศนี้มีความเจริญมาก ในการแสดงแผนภูมิการบริหารงานห้องสมุด มิได้ทำทุก
 หน่วย แต่ได้เลือกเฉพาะหน่วยงานที่มีการแบ่งส่วนงานที่ซับซ้อนเท่านั้น ข้อมูลต่าง ๆ จะครอบคลุม
 ตั้งแต่การริเริ่มห้องสมุดในหน่วยงานแต่ละแห่ง จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๖

วิธีดำเนินการคนควาและวิจัย

๑. คนควาจากหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดเฉพาะคาน
 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
๒. สํารวจห้องสมุดโดยส่งแบบสอบถามบรรณารักษ์ของห้องสมุดตามกรม กอง กระทรวง
 สถาบัน รัฐวิสาหกิจ สมาคม ซึ่งให้บริการห้องสมุดคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๔

๓. สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน และบริหารงานด้านนี้ รวมทั้งบรรณาธิการของห้องสมุดด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องนี้ จะมีประโยชน์ต่อพัฒนาการห้องสมุดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทยในอนาคต ทำให้หน่วยงานหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสามารถทราบถึงข้อบกพร่องและอุปสรรคต่าง ๆ ของการดำเนินงาน นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนหลักการ วิธีการจัด และการดำเนินงานที่ได้ปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จมาแล้วในต่างประเทศ อาจนำมาเป็นแนวทางสำหรับให้หน่วยราชการที่มีบริการ เฉพาะทางด้านนี้ได้ใช้เป็นหลักในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า

การสำรวจรายงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องเกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือทางด้านสังคมศาสตร์ก็ได้มีผู้ทำการศึกษามาบ้างแล้ว โดยได้ศึกษาพร้อมกับเรื่องอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งรวมทั้งห้องสมุดเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย ผู้ที่ได้ศึกษาถึงห้องสมุดทางด้านนี้ คือ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ คร. ฟรานเซส แลนเดอร์ สเปน (Frances Lander Spain) ได้ทำการสำรวจห้องสมุดทุกประเภทในประเทศไทย โดยเขียนบทความชื่อ "Some Notes on Libraries in Thailand"^๑ ในการเสนองานนั้น ได้กล่าวถึงห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

^๑ Frances Lander Spain, "Some Notes on Libraries in Thailand," Library Quarterly, 22 (July, 1952), 252-262.

และในส่วนที่เกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะนั้น ได้ทำการสำรวจห้องสมุดของหน่วยราชการบางแห่ง เช่น ห้องสมุดของกระทรวงเกษตร ห้องสมุดโรงเรียนยาสูบ ห้องสมุดค็อกคาเฟ (ECAFE) ซึ่งเป็นห้องสมุดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และในการสำรวจครั้งนั้นทำให้ได้ทราบปัญหาของห้องสมุดในประเทศไทย ๕ ประการ กล่าวคือ

๑. ขาดความคิดใหม่ ๆ ในการจัดบริการ
๒. ขาดงบประมาณ
๓. ขาดหนังสือและวัสดุ
๔. ขาดการจัดแผนงาน
๕. ขาดการฝึกฝนบรรณารักษ์ให้มีความรู้

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ดร. สเปน ได้เสนอบทความเกี่ยวกับพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๐๔ โดยบทความชื่อ "Some Notes on Library Development in Thailand, 1951-1965"^๑ เป็นการศึกษาว่า พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๐๔ เจริญก้าวหน้าขึ้นมาก มีการให้บริการเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ห้องสมุดเหล่านั้นก็ยังมิมีปัญหา โดยขาดความคิดใหม่ ๆ ในการจัดบริการ ทุนหนังสือ และวัสดุ การดำเนินงาน และขาดบรรณารักษ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เช่นเดียวกับปัญหาที่ได้นำมาแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะ สรุปได้ว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดของกรม กอง หรือแผนก สมาคม องค์กรต่างประเทศ ซึ่งแต่ละแห่งแตกต่างกันทั้งทางด้านบริการและจำนวนของสิ่งพิมพ์

^๑Frances Lander Spain, Some Notes on Library Development in Thailand, 1951-1965 (Bangkok: Dept. of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1965) (Library Science Paper, No. 2), 28 pp.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เดวิด เคเซอร์ (David Kaser), และคณะ ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศทางแถบเอเชีย ๘ ประเทศ ประเทศเหล่านี้ได้แก่ เกาหลี ฟิลิปปินส์ จีนชาติ เวียดนาม ลาว ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์เกี่ยวกับห้องสมุดทุกประเภท รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการห้องสมุดในประเทศเหล่านี้ ได้เสนอผลงานชื่อ *Library Development in Eight Asian Countries*^๑ ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้น ได้กล่าวถึงพัฒนาการของห้องสมุดทุกประเภท และในการศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะ ได้พบว่าส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดอยู่ในกรุงเทพมหานคร และห้องสมุดเหล่านี้ล้วนสังกัดในกรม กอง กระทรวง ห้องสมุดเฉพาะที่ให้บริการทางค่านวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์ ห้องสมุดศิริราช ห้องสมุดกรมอนามัย ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถานที่สำคัญที่ให้บริการทางค่านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคือ ศูนย์บริการเอกสารการวิจัย ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เพื่อเป็นศูนย์บริการแห่งชาติ โดยองค์การยูเนสโกได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุน ศูนย์บริการเอกสารการวิจัยมีหน้าที่รับผิดชอบหลายประการ อาทิ อำนวยบริการในทางค้นหาเอกสาร ประมวลบรรณานุกรม หรือรวบรวมเอกสารแก่ผู้มาค้นคว้า บริการแปลเอกสารทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม เป็นต้น ปัญหาสำหรับห้องสมุดเฉพาะก็คือ ห้องสมุดเหล่านี้ทางสังกัดอยู่ตามส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ และมีการทำงานเป็นเอกเทศ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีน้อยมาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาในค่านงบประมาณ ผู้เขียนเสนอแนะว่า ควรพยายามสร้างสรรค์ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด เพื่อขจัดปัญหาในค่านงบประมาณ และควรมีการวางแผนในการดำเนินงานไม่เฉพาะหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น แต่ควรเป็นแผนงานระดับชาติ

^๑David Kaser, C. Walter Stone, and Cecil K. Byrd, Library Development in Eight Asian Countries (Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1969), 243 pp.

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ วิลาวัลย์ วงศ์สุภา ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ในประเทศไทย โดยได้ศึกษาประวัติและพัฒนาการของห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ ทั้งในและต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้น ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของห้องสมุดประเภทนี้ รวมทั้งการบริหาร การดำเนินงาน และการให้บริการ โดยได้ทำการศึกษาลงห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ ๔ แห่ง คือที่ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดกลาง คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี หอสมุดศิริราช และห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ห้องสมุดโรงเรียนแพทย์เหล่านี้ต้องประสบ อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับทุน บุคคลากร ตลอดจนฐานะของบรรณารักษ์ สรุปผลได้ว่า แม้ว่าห้องสมุดโรงเรียนแพทย์จะอยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งได้กล่าวมานี้ ผู้เขียนได้ขอเสนอแนะว่า ห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ควรได้รับความสนับสนุนในทางการเงิน และควรยกฐานะของบรรณารักษ์ให้มีตำแหน่งเทียบเท่าอาจารย์ และผู้บังคับบัญชามีส่วนสำคัญยิ่งในการส่งเสริมให้ห้องสมุดมีความเจริญก้าวหน้า

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ประภาวดี พจนาน ได้ทำการวิจัยถึงบทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศ ที่มีต่อพัฒนาการห้องสมุดในประเทศไทย^๒ โดยได้ศึกษาถึงบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่เข้ามาช่วยเกี่ยวกับกิจการห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศไทยในทุก ๆ ประเภท เช่น

^๑ วิลาวัลย์ วงศ์สุภา, "การศึกษาห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ในประเทศไทย

(A Study of Medical School Libraries in Thailand)" (วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๕) (อัครสำเนา).

^๒ ประภาวดี พจนาน, "บทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศ ต่อการพัฒนาห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย (The Role of Foreign Librarians in the Development of Libraries and Library Science in Thailand)" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖) (อัครสำเนา).

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดแห่งชาติ ในส่วนที่เกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะ ทางด้านวิทยาศาสตร์ ได้กล่าวถึงการจัดตั้งศูนย์เอกสารทางหลวง เอเชีย และศูนย์บริการ เอกสารการวิจัยแห่งประเทศไทย ซึ่งมีชาวต่างประเทศเข้ามาช่วยในการจัดตั้งและดำเนินงาน ในระยะแรก จนสามารถให้บริการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี.